

Onderwijs is erg gericht op output. Cito-scores, cijfers, examens en diploma's: allemaal vormen ze 'opbrengst', zodat er gericht naar gewerkt kan worden. Onderwijs gaat dan om het product, het halen van een papiertje om verder te kunnen. Maar wat als het proces van leren juist centraal staat?

Product-denken

Over het algemeen gaan lessen over het halen van doelen, en deze doelen zijn dan vaak vakinhoudelijk gericht. Hierbij is er dan een methode, project of andere manier waarmee de leerlingen werken om de informatie om te zetten in kennis. In het 'product-denken' zijn de [leerdoelen](#) het eindstation, je moet het gewoon kennen en laten zien op een toets. Maar als je het omdraait gebeurt er iets interessants: leerdoelen kunnen namelijk ook goed als startpunt dienen.

Proces-denken

Elk vakgebied kent processen. Van het analyseren van een [maatschappelijk vraagstuk](#) tot [design thinking](#) met [technologie](#): het zijn allemaal vormen van stappen die leerlingen kunnen nemen nieuwe dingen te leren begrijpen. Op deze manier leren ze de kern van een vakgebied kennen: de denkwijzen en attitudes die horen bij het leren begrijpen van het vak. Als je nooit zelf een wetenschappelijk proces doorloopt op school is het moeilijk om te begrijpen waarom de wetenschap zo belangrijk is. Echt gevoel krijg je dan niet voor de informatie die bij de leerdoelen hoort. En ook voor het leerproces is het belangrijk: zo is er bijvoorbeeld meer aandacht voor de [meta-cognitieve vaardigheden](#).

Op alle niveaus

Twee manieren van denken dus, die zich niet alleen uiten in de klas, maar ook zeker in de school zelf. De ene school werkt vanuit een duidelijke visie en zet hier consequent stappen in. Een andere school vliegt dan weer de ene workshop na de andere in, en vaart mee op de waan van de dag. Er is wel een duidelijke output: alle docenten volgen minimaal twee cursussen per jaar. Maar heeft dat nut?

Op papier is het veel eenvoudiger om te kiezen voor een focus op output. Het is zichtbaar, te vangen in getallen en te vergelijken met anderen. Maar betekent dat dan dat er goed onderwijs gegeven wordt? Of dat een school werkt vanuit een heldere visie en hierin elk jaar beter in wordt? Het werken vanuit het proces is daarom veel spannender: je weet pas of het iets oplevert na verloop van tijd. En dat is lastig wanneer er ook naar de output gekeken wordt.

Vertrouw het proces

Vertrouwen hebben in het proces is dan ook niet makkelijk, en er zijn een paar dingen nodig om hierbij te helpen. Dit geldt dan ook voor elk niveau: van directie tot docenten tot leerlingen.

Een heldere visie: waarom doe je de dingen die je doet? Een goed proces staat of valt met een duidelijk beeld van het 'waarom?'. Het lijkt soms of dit tijdverspilling is ("we weten het

toch?") maar het zorgt juist dat op moeilijke momenten iedereen de focus houdt.

Ontwikkel een kompas: Vanuit een heldere visie kun je aan de slag met het ontwikkelen van een duidelijk kader. Dit 'kompas' helpt om beslissingen te nemen en te blijven praten over het 'waarom'. Hierdoor kun je bijsturen waar nodig en gericht blijven werken. Dit kan ook met leerlingen: het biedt dan de kaders waarbinnen gewerkt wordt.

Ken de stappen: De eerste keer werken vanuit een proces is niet makkelijk, het heeft tijd nodig om de stappen te leren. Bereidt je hier op voor en neem de leerlingen (of collega's) mee in de stappen die gezet moeten worden.

Herken patronen: Wanneer je vaker op dezelfde manier werkt begin je de patronen te herkennen. Je merkt dat leerlingen op een bepaald punt de moed lijken op te geven, of dat een groep docenten over-enthousiast wordt. Is dit al vaker zo gebeurt? Wat werkte toen? Hou vast aan de visie en blijf het proces volgen.

Ruimte voor reflectie: aan het einde van het proces is er vaak opluchting. Een doel is bereikt, en het is gelukt. Maar hoe ging het proces dan? Om te blijven leren van de stappen die je zet is het belangrijk om hier samen op te reflecteren. Zo helpt het om continu te blijven verbeteren in het zetten van de juiste stappen én herken je deze beter in een volgend proces.

Het proces in de klas

Natuurlijk kan het niet altijd, maar het is dus goed om veel aandacht voor het proces te hebben. In het begin is het niet eenvoudig, omdat het resultaat vaak uit lijkt te blijven. Door consequent te werken en vast te houden aan de duidelijke visie merk je dat leerlingen steeds sneller nieuwe dingen oppikken, beter worden in dingen bedenken of in het oplossen van problemen. Ook in school merk je dat het vasthouden aan het proces zorgt voor meer structuur, lijn en ontwikkeling van de school. Vertrouw daar dus op!